

Iran Academy of
Science and Technology

بررسی تعویق صدور حکم به عنوان یکی از تدابیر اصلاح گرایانه مجرمان

میر حمزه سلیمانی نیا

کارشناسی ارشد رشته حقوق عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه (علوم تحقیقات)

مجله علمی تخصصی علوم انسانی (سال دوم)

شماره ۲۴ / جلد ۱ / خرداد ۱۳۹۶ / ص ۳۸-۲۹

چکیده: تعویق صدور حکم، نهادی است که در راستای سیاست جنایی مبتنی بر نرمش و حمایت بیشتر از مجرمان غیرخطرناک تأسیس شده است. نهاد مزبور، ابزاری ارفاقی است که دادگاه با استفاده مناسب از آن، میتواند موجبات اصلاح بزهکار را فراهم آورد. تعویق صدور حکم به عنوان یکی از تدابیر اصلاح‌گرایانه مجرمان رابطه تنگاتنگی با جرم شناسی داشته و تمایل به حمایت از مجرمان و اصلاح رفتار آنها و اتخاذ تصمیمی مناسب با نیازهای جرم دارد. این نهاد برای اولین بار است که در قانون مجازات اسلامی پیش بینی شده است و دارای سابقه قانون گذاری در ایران نمی باشد. به نظر می رسد تعویق صدور حکم و قوانین مربوط به آن از حقوق فرانسه اتخاذ گردیده است و در کنار معافیت از مجازات پیش بینی شده است. نظر عده ای از حقوقدانان بر این است، که تعویق را نمی توان به عنوان جایگزین حبس محسوب نمود بلکه تعویق یک انصراف از مجازات محسوب می شود. به نظر می رسد در صورتی که ما مجازات جرمی را تعویق نکنیم مجبوریم که برای آن شخص حبس تعیین کنیم و در اینجاست که مشخص می گردد می توان تعویق مجازات را نیز جایگزین حبس دانست و از آن در راستای حبس زدایی استفاده نمود. طبیعی به نظر می رسد که خیلی از قضات در ابتدای اجرای تعویق مجازات آمادگی اجرای آنرا ندارند به همین دلیل ممکن است از اجرای آن در مواردی که قادر به استفاده از این نهاد می باشند استنکاف نمایند. تعویق نیز مطابق ماده ۴۰ قانون مجازات اسلامی ماده ۴۰ - 40 تعویق به شکل ساده یا مراقبتی است.

واژه های کلیدی: نهاد تعویق، تعویق ساده، تعویق مراقبتی

Iran Academy of
Science and Technology

مقدمه:

یکی از تصمیمات پیش بینی شده در راستای اصلاح مجرمین تعویق صدور حکم می باشد که باتاکید بر رفع نیاز های مجرم نه شدت جرم اتخاذ می گردد. اجرای عدالت در طی سالیان متمادی با پندواندرز از تجربیات گذشته بالنده می شود. در مراحل اجرای عدالت در نظام کیفری به ویژه هنگام تعیین کیفر قاضی دادگاه نقشی تعیین کننده و ممتازی برای حصول به اهداف نظام کیفری ایفا می نماید. اعطای اختیار به دادگاه جهت تعیین کیفر از میان انتخاب های گوناگون کیفر، آزادی برای تعیین سیاست کیفری تلقی می شود. (اردبیلی، ۱۳۸۶، ص ۱۳۴) تعویق صدور حکم، نهادی است که در راستای سیاست جنایی مبتنی بر نرمش و حمایت بیشتر از مجرمان غیر خطرناک تأسیس شده است. نهاد مزبور، ابزاری ارفاقی است که دادگاه با استفاده مناسب از آن، میتواند موجبات اصلاح بزهار را فراهم آورد.

تعویق در لغت به معنی بازداشتن، پسافکندن و عقب انداختن است (معین، ۱۳۶۲، ص ۴۰۵). در اصطلاح حقوقی آن تعویق به معنای عقب انداختن صدور حکم است. تعویق صدور حکم اصطلاحی حقوقی است که قانونگذاران، معمولاً از آن استفاده می کنند. یعنی تحت اوضاع و احوالی خاص ممکن است مصلحت اقتضاء کند که علی رغم وجود عناصر مجرمانه صدور حکم به تعویق افتد.

نظام تعویق صدور حکم ریشه در حقوق انگلستان دارد و قضات انگلیسی در زمان های دور چنانچه در صحت ادله تردید داشتند یا شرایط خاصی اقتضای کرد، صدور حکم را به تاخیر می انداختند تا درخواست عفو از پادشاه صورت گیرد و این نظام در طول زمان به تدریج تبدیل به نظام تعلیق مجازات و تعویق صدور حکم شد. همانگونه که بیان گردید یکی از اهداف مجازات حبس اصلاح مجرمان می باشد. اساس فلسفه قاعده تعویق صدور حکم، محکومیت مبتنی بر نظریه برچسب زنی است. که در واقع برچسب مجرمیت به افراد متهم الصاق نشود. (اردبیلی، ۱۳۸۲، ص ۲۴۰) به موجب قانون، دادگاه در همه جرایم این اختیار و صلاحیت را برای تعویق صدور حکم ندارد. ولی در حوزه جرایم تعزیری که بسیاری از جرایم به هر حال در این حوزه قرار می گیرند، دادگاه می تواند پس از احراز مجرمیت، صدور حکم را به تعویق اندازد

تعویق صدور حکم به عنوان یکی از تدابیر اصلاحگرایانه مجرمان رابطه تنگاتنگی با جرم شناسی داشته و تمایل به حمایت از مجرمان و اصلاح رفتار آنها و اتخاذ تصمیمی مناسب با نیازهای جرم دارد. این نهاد برای اولین بار است که در قانون مجازات اسلامی پیش بینی شده است و دارای سابقه قانون گذاری در ایران نمی باشد .

به نظر می رسد تعویق صدور حکم و قوانین مربوط به آن از حقوق فرانسه اتخاذ گردیده است و در کنار معافیت از مجازات پیش بینی شده است. نظر عده ای از حقوقدانان بر این است، که تعویق را نمی توان به عنوان جایگزین حبس محسوب نمود بلکه تعویق یک انصراف از مجازات محسوب می شود. به نظر می رسد در صورتی که ما مجازات جرمی را تعویق نکنیم مجبوریم که برای آن شخص حبس تعیین کنیم و در اینجاست که مشخص می گردد می توان تعویق مجازات را نیز جایگزین حبس دانست و از آن در راستای حبس زدایی استفاده نمود . طبیعی به نظر می رسد که خیلی از قضات در ابتدای اجرای تعویق مجازات آمادگی اجرای آنرا ندارند به همین دلیل ممکن است از اجرای آن در مواردی که قادر به استفاده از این نهاد می باشند استنکاف نمایند

در حقوق جزا، قانون حرف اول و آخر را می زند، همه چیز باید مستند به قانون باشد و اگر حتی در زمینه خاصی قانون مبهم باشد باید تفسیر مضیق بوده و به نفع متهم باشد و باید از تفسیرهای موسع دوری کرد. لذا باید به دنبال مستند قانونی چنین نهادی در قوانین جزایی موجود باشیم. تنها مستند قانونی موجود مواد ۳۹ تا ۴۴ قانون مجازات اسلامی جدیدالتصویب مجلس شورای اسلامی ایران است که در تاریخ ۹۰/۵/۲ به تصویب کمیسیون حقوقی مجلس شورای اسلامی رسیده است. ماده ۳۹ قانون مجازات اسلامی مقرر می دارد: در جرایم موجب تعذیر درجه ۶ تا ۸ دادگاه می تواند پس از احراز مجرمیت متهم با ملاحظه وضعیت فردی، خانوادگی و اجتماعی و سوابق و اوضاع و احوالی که موجب ارتکاب جرم گردیده است در صورت وجود شرایط زیر صدور حکم را به مدت ۶ ماه تا ۲ سال به تعویق اندازد.

۱- وجود جهات تخفیف

۲ - پیش بینی اصلاح مرتکب

۳- جبران ضرر و زیان یا برقراری ترتیبات جبران

۴- فقدان سابقه کیفری مؤثر (ابراهیمی، ۱۳۸۲، ص ۱۲۱)

اهداف نهاد تعویق صدور حکم

۱- تعویق؛ نهادی در راستای اصل تفرید مجازات ها (آنسل، مار ک، ۱۳۷۵).

۲- تعویق؛ نهادی در پرتو قراردادی شدن حقوق کیفری (نجفی ابرند آبادی، ۱۳۸۲)

۳- تعویق؛ نهادی در جهت قضازدایی

۴- تعویق؛ نهادی به دنبال جلوگیری از برچسب خوردن

انواع تعویق:

تعویق نیز مطابق ماده ۴۰ قانون مجازات اسلامی ماده - 40 تعویق به شکل ساده یا مراقبتی است.

الف - در تعویق ماده مرتکب به طور کتبی متعهد می گردد در مدت تعیین شده به وسیله دادگاه مرتکب جرمی نشود و از نحوه رفتار وی پیش بینی شود که در آینده نیز مرتکب جرم نمی شود.

ب - در تعویق مراقبتی علاوه بر شرایط تعویق ساده مرتکب متعهد می گردد دستورات و تدابیر مقرر شده به وسیله دادگاه را در مدت تعویق رعایت کند یا به موقع اجرا گذارد.

۱- تعویق به شکل ساده:

در تعویق ساده مرتکب به طور کتبی متعهد می‌گردد در مدت تعیین شده به وسیله دادگاه مرتکب جرمی نشود و از نحوه رفتار وی پیش‌بینی شود که در آینده نیز مرتکب جرم نشود. در این نوع تعویق قانونگذار، تدابیری برای دوران تعویق در نظر نگرفته است و به طور کلی اذعان دارد که در مدت تعیین شده مرتکب جرمی نشود، سپس دادگاه مدت تعویق را معین می‌کند و باید بر رفتار متهم نظارت داشته باشد که البته نظارتی که به طور دائم به وسیله دادگاه بر رفتار متهم صورت گیرد امکان‌پذیر نمی‌باشد و باید پذیرفت که منظور این است که دادگاه به قرائن مطمئنه، متوجه شود که متهم متنبه شده و در دوران تعویق مرتکب جرم دیگری نشده است.

۲- تعویق به شکل مراقبتی:

در تعویق مراقبتی علاوه بر شرایط تعویق ساده مرتکب متعهد می‌گردد دستورات و تدابیر مقرر شده به وسیله دادگاه را در مدت تعویق رعایت کند یا به موقع اجراء گذارد. طبق تبصره ۱ و ۲ ماده ۴۰ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۰ مجلس شورای اسلامی دادگاه نمی‌تواند قرار تعویق صدور حکم را به صورت غیابی صادر کند. یعنی برای صدور این قرار حضور متهم و در نظر گرفتن شخصیت و ظاهر وی با توجه به اوضاع و احوال مورد نظر قانونگذار ضروری است و قاضی دادگاه باید با توجه به همه این موارد است که دادگاه می‌تواند قرار تعویق صادر نماید. اگر متهم با وصف ابلاغ قانونی احضاریه در دادگاه حاضر نشود مستحق مشمول قرار تعویق نخواهد بود. (آشوری، ۱۳۸۲، ص ۲۳۰) همچنین چنانچه متهم در بازداشت باشد، دادگاه پس از صدور قرار تعویق صدور حکم، بلافاصله دستور آزادی وی را صادر می‌نماید. دادگاه می‌تواند در این موارد تأمین مناسب اخذ نماید. در هر صورت اخذ تأمین نباید به بازداشت مرتکب منتهی شود. بحث اینجاست، در صورتی که متهم حاضر به ابداع تأمین مناسب و مورد نظر قاضی نشود و قرار منتهی به بازداشت متهم گردد. و یا از قبل در بازداشتگاه باشد و دادگاه نیز نظر به صدور قرار تعویق صدور حکم داشته باشد تکلیف چیست؟ شاید قانونگذار در تبصره ۲ ماده ۴۰ این نظر را پذیرفته است که در نهایت این موضوع را به نفع متهم تفسیر کرده است. و

در نهایت نباید اخذ تأمین و تعیین تأمین منتهی به بازداشت متهم شود. اما با توجه به اینکه در نهایت صدور چنین قراری از اختیارات دادگاه است و دادگاه در نهایت با توجه و بررسی وضعیت ظاهری و اجتماعی و اخلاقی و تنبیه متهم مبادرت به صدور چنین قراری می‌نماید به نظر می‌رسد تصمیم نهایی با دادگاه است و دادگاه با ملاحظه امتناع متهم از سپردن تأمین، چنین رفتاری را دال بر بی‌لیاقتی وی در گرفتن چنین حقی دلالت نموده و قرار تعویق صدور حکم را صادر نمی‌نماید. اما از لحن تبصره ۲ ماده ۴۰ که مقرر می‌دارد چنانچه متهم در بازداشت باشد دادگاه پس از صدور قرار تعویق صدور حکم بلافاصله دستور آزادی وی را صادر می‌نماید و همچنین دادگاه می‌تواند در این مورد تأمین مناسب اخذ نماید. منظور قانونگذار این بوده است که پس از صدور قرار تعویق دادگاه می‌تواند تأمین مناسب اخذ نماید و در صورت امتناع از سپردن تأمین دادگاه می‌تواند قرار تعویق صدور حکم را لغو کند بلکه باید بدون توجه به قرار تأمین صادره به تعویق صدور حکم پرداخته و متهم را از بازداشتگاه آزاد کند. این شاید با اختیار دادگاه در صدور قرار تأمین سازگار باشد. اما در هر حال هدف از صدور قرار تأمین را بیپرده می‌سازد و چنانچه متهم تأمین نسپارد دادگاه نباید اصرار نموده و پس از صدور قرار تعویق صدور حکم، وی را بازداشت کند. شرایط تعویق مراقبتی: تعویق مراقبتی باید همراه با تدابیر زیر باشد. (ماده ۴۱ ق.م.ا). ۱- حضور به موقع در زمان و مکان تعیین شده توسط مقام قضایی یا مددکار اجتماعی ناظر. ۲- ارائه اطلاعات و اسناد و مدارک تسهیل کننده نظارت بر اجرای تعهدات محکوم برای مددکار اجتماعی. ۳- اعلام هرگونه تغییر شغل، اقامتگاه یا جابه‌جایی در مدت کمتر از ۱۵ روز و ارائه گزارشی از آن به مددکار اجتماعی. ۴- کسب اجازه از مقام قضایی به منظور مسافرت به خارج از کشور. تدابیر یادشده می‌تواند از سوی دادگاه همراه با برخی تدابیر معاضدتی از قبیل معرفی مرتکب به نهادهای حمایتی باشد. لغو قرار تعویق: در صورتی که متهم در مدت تعویق مرتکب جرمی گردد مطابق ماده ۴۳ قانون مجازات اسلامی در صورتی که جرم مزبور موجب حد، قصاص، دیه یا موجب تعزیر تا درجه هفت باشد، دادگاه به لغو قرار تعویق اقدام می‌کند و در این صورت حکم محکومیت صادر می‌کند. اما در صورت عدم اجرای دستورات دادگاه توسط متهم که صدور حکم وی معوق شده است، قاضی می‌تواند برای یکبار تا نصف مدت مقرر در قرار، به مدت تعویق اضافه یا حکم محکومیت صادر کند. و همچنین در تبصره ماده ۴۳ پیش‌بینی شده است که: در صورت الغاء قرار تعویق محکومیت، برای متهم، صدور قرار تعلیق مجازات حکم نیز ممنوع است. انقضای مدت تعویق: طبق ماده ۴۴ پس از گذشت مدت تعویق با توجه به میزان پایبندی مرتکب به اجرای

دستورات دادگاه، گزارشهای مددکار اجتماعی و نیز ملاحظه وضعیت مرتکب، دادگاه حسب مورد به تعیین کیفر یا صدور حکم معافیت از کیفر اقدام می‌کند. فصل پنجم - تعویق صدور حکم: ماده ۳۹ - در جرائم موجب تعزیر درجه شش تا هشت دادگاه می‌تواند پس از احراز مجرمیت متهم با ملاحظه وضعیت فردی، خانوادگی و اجتماعی و سوابق و اوضاع و احوالی که موجب ارتکاب جرم گردیده است در صورت وجود شرایط زیر صدور حکم را به مدت شش ماه تا ده سال به تعویق اندازد: ۱- وجود جهات تخفیف ۲ - پیش‌بینی اصلاح مرتکب ۳ - جبران ضرر و زیان یا برقراری ترتیبات جبران ۴ - فقدان سابقه کیفری مؤثر تبصره - محکومیت مؤثر، محکومیتی است که محکوم را به تبع اجرای حکم، براساس ماده (۲۵) این قانون از حقوق اجتماعی محروم می‌کند. ماده ۴۰ - تعویق به شکل ساده یا مراقبتی است. الف - در تعویق ساده مرتکب، به طور کتبی متعهد می‌گردد، در مدت تعیین شده به وسیله دادگاه، مرتکب جرمی نشود و از نحوه رفتاری وی پیش‌بینی شود که در آینده نیز مرتکب جرم نمی‌شود. ب - در تعویق مراقبتی علاوه بر شرایط تعویق ساده، مرتکب متعهد می‌گردد دستورات و تدابیر مقرر شده به وسیله دادگاه را در مدت تعویق رعایت کند یا به موقع اجراء گذارد. تبصره ۱ - دادگاه نمی‌تواند قرار تعویق صدور حکم را به صورت غیابی صادر کند. تبصره ۲ - چنانچه متهم در بازداشت باشد، دادگاه پس از صدور قرار تعویق صدور حکم، بلافاصله دستور آزادی وی را صادر می‌نماید. دادگاه می‌تواند در این مورد تأمین مناسب اخذ نماید. در هر صورت اخذ تأمین نباید به بازداشت مرتکب منتهی گردد. ماده ۴۱ - تعویق مراقبتی همراه با تدابیر زیر است- 1: حضور به موقع در زمان و مکان تعیین شده توسط مقام قضائی یا مددکار اجتماعی ناظر -2. ارائه اطلاعات و اسناد و مدارک تسهیل کننده نظارت بر اجرای تعهدات محکوم برای مددکار اجتماعی. ۳ - اعلام هرگونه تغییر شغل، اقامتگاه یا جابه‌جایی در مدت کمتر از پانزده روز و ارائه گزارشی از آن به مددکار اجتماعی. ۴ - کسب اجازه از مقام قضائی به منظور مسافرت به خارج از کشور. تبصره 2- تدابیر یادشده می‌تواند از سوی دادگاه همراه با برخی تدابیر معاضدتی، از قبیل معرفی مرتکب به نهادهای حمایتی باشد. ماده - 42 در تعویق مراقبتی، دادگاه صادرکننده قرار می‌تواند با توجه به جرم ارتكابی و خصوصیات مرتکب و شرایط زندگی او به نحوی که در زندگی وی یا خانواده‌اش اختلال اساسی و عمده ایجاد نکند مرتکب را به اجرای یک یا چند مورد از دستورات زیر در مدت تعویق، ملزم نماید: ۱- حرفه‌آموزی یا اشتغال به حرفه‌ای خاص ۲ - اقامت یا عدم اقامت در مکان معین ۳ - درمان بیماری یا ترک اعتیاد ۴ - پرداخت نفقه افراد واجب‌النفقه ۵ - خودداری از تصدی کلیه یا برخی از وسایل

نقلیه موتوری ۶ - خودداری از فعالیت حرفه‌ای مرتبط با جرم ارتكابی یا استفاده از وسایل مؤثر در آن ۷ - خودداری از ارتباط و معاشرت با شرکاء یا معاونین جرم یا دیگر اشخاص از قبیل بزه‌دیده به تشخیص دادگاه ۸ - گذراندن دوره یا دوره‌های خاص آموزش و یادگیری مهارت‌های اساسی زندگی یا شرکت در دوره‌های تربیتی، اخلاقی، مذهبی، تحصیلی یا ورزشی ماده ۴۳ - در مدت تعویق، در صورت ارتكاب جرم موجب حد قصاص، دیه یا تعزیر تا درجه هفت، دادگاه به لغو قرار تعویق اقدام و حکم محکومیت صادر می‌کند. در صورت عدم اجرای دستورات دادگاه، قاضی می‌تواند برای یک بار تا نصف مدت مقرر در قرار، به مدت تعویق اضافه یا حکم محکومیت صادر کند. تبصره - در صورت الغاء قرار تعویق و صدور حکم محکومیت، صدور قرار تعلیق اجرای مجازات ممنوع است. ماده ۴۴ - پس از گذشت مدت تعویق با توجه به میزان پایبندی مرتکب به اجرای دستورات دادگاه، گزارش‌های مددکار اجتماعی و نیز ملاحظه وضعیت مرتکب، دادگاه حسب مورد به تعیین کیفر یا صدور حکم معافیت از کیفر اقدام می‌کند.

نتیجه گیری:

تعویق صدور حکم به عنوان یکی از تدابیر اصلاح‌گرایانه مجرمان رابطه تنگاتنگی با جرم‌شناسی داشته و تمایل به حمایت از مجرمان و اصلاح رفتار آنها و اتخاذ تصمیمی مناسب با نیازهای جرم دارد. این نهاد برای اولین بار است که در قانون مجازات اسلامی پیش‌بینی شده است و دارای سابقه قانون گذاری در ایران نمی‌باشد. در تعویق ساده مرتکب به طور کتبی متعهد می‌گردد در مدت تعیین شده به وسیله دادگاه مرتکب جرمی نشود و از نحوه رفتار وی پیش‌بینی شود که در آینده نیز مرتکب جرم نشود. در تعویق مراقبتی علاوه بر شرایط تعویق ساده مرتکب متعهد می‌گردد دستورات و تدابیر مقرر شده به وسیله دادگاه را در مدت تعویق رعایت کند یا به موقع اجراء گذارد.

منابع:

- [۱]. آشوری، محمد، جایگزین های زندان یا مجازات های بینابین ۱۳۸۲، ص ۳۰.
- [۲]. اردبیلی، محمد علی، حقوق جزای عمومی، جلد ۲، نشر میزان، چاپ پنجم، ۱۳۸۲، ص ۲۴۰.
- [۳]. ابراهیمی، ابراهیم، پروند شخصیت در فرآیند کیفری ایران، انتشارات فکرسازان، چاپ اول، ۱۳۸۹، ص ۱۲۱
- [۴]. آخوندی، دکتر محمود، آیین دادرسی کیفری، ج ۳، ص ۱۱۲ و ۱۱۳.
- [۵]. باهری، محمد؛ حقوق جزای عمومی / تهران، مجد، ۱۳۸۰، چاپ اول، ص ۴۶۴.
- [۶]. جورج ولد، توماس برنارد، جزای اسنبیس - جرم شناسی نظری ترجمه علی شجاعی تهران ۱۳۸۰.
- [۷]. جعفری لنگرودی، محمد جعفر، ترمینولوژی حقوق، صص ۱۶۵ و ۱۶۶.
- [۸]. شامبیاتی، هوشنگ، حقوق جزای عمومی، جلد اول، ص ۱۳۲.
- [۹]. صانعی، پرویز؛ حقوق جزای عمومی / تهران، گنج دانش، ۱۳۷۲، چاپ پنجم، ج ۲، ص ۳۰۲.
- [۱۰]. نجفی ابرند آبادی علی حسین تقریرات جرم شناسی دوره کارشناسی ارشد (عدالت ترمیمی) تنظیم رضا فانی، دانشگاه امام صادق (۸۲- ۸۳) ص ۱۱.
- [۱۱]. آنسل، مارک، (۱۳۷۵). دفاع اجتماع ی. برگردان: محمد آشوری و عل یحسین نجفی ابرندآبادی، چاپ سوم، تهران: دانشگاه تهران.
- [۱۲]. استفانی، گاستون و ژرژ لواسور و برنارد بولو ک. (۱۳۷۷). حقوق جزای عموم ی. برگردان: حسن دادبان، جلد ۲، تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.
- [۱۳]. بوهلاندر، مایکل. (۱۳۸۹). قانون مجازات آلمان. برگردان: اصلی عباسی، تهران: مجد.
- [۱۴]. رضایی، غلامحسین. (۱۳۸۹). راهبردهای تعلیق و تعویق در فرآیند کیفری. تهران: میزان.
- [۱۵]. صادقی، محمدهادی. (۱۳۸۴). محدودیت های بزهپوشی. مجله اصلاح و تربیت، شماره ۷۴ درآمدهی بر نهاد تعویق صدور حکم در حقوق ایران، آلمان و فرانسه ۱۱۹

- [۱۶] گلدوزیان، ایرج. (۱۳۸۶). محشای قانون مجازات اسلامی. چاپ هشتم، تهران: مجد.
- [۱۷]. معین، محمد. (۱۳۶۲). فرهنگ فارسی. چاپ پنجم، تهران: امیرکبیر.
- [۱۸]. نجفی ابرند آبادی، علی حسین. (۱۳۸۲). از مکتب کلاسیک تا عدالت ترمیم ی. مجله تخصصی دانشگاه علوم اسلامی رضوی شماره ۱۰.
- [۱۹]. نوربها، رضا. (۱۳۸۶). زمینه حقوق جزای عمومی. چاپ هجدهم، تهران: گنج دانش.
- [۲۰]. ولد، جرج توماس برنارد؛ اسنیپس، جفری. (۱۳۹۰). جرم شناسی نظر ی. برگردا ن: علی شجاعی، چاپ چهارم، تهران: سمت.

[۱]. <http://hoghoogh90.blogfa.com>

[۲]. <http://www.voicelaw.ir/post/3139>.